

Stowarzyszenie Wspierania
Poradnictwa Obywatelskiego

JAK NIE DZIEDZICZYĆ DŁUGÓW

*Co zrobić, by uniknąć spłacania długów
po zmarłym krewnym*

Spis treści:

1. Na czym polega dziedziczenie długów?	3
2. Jak dochodzi do dziedziczenia?	4
3. Kto po kim dziedziczy?	5
4. Jacy jeszcze bliscy mogą dziedziczyć?	6
5. Co można zrobić ze spadkiem?	7
6. Jak złożyć oświadczenie?	8
7. A jeśli spadkobierca nie złoży oświadczenia?	9
8. O czym warto pamiętać?	10

Opracowała:

Alicja Moroz-Rutkowska

Druk:

Drukarnia Kamil Borkowski
ul. Łąkowa 3
18-400 Łomża

Projekt:

Ewa K. Czetwertyńska

Łomża, marzec 2020 r.

Niniejsza publikacja została wydana w ramach realizacji zadania publicznego pn. „Punkt nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego/nieodpłatnej pomocy prawnej w Powiecie Łomżyńskim w 2020 r.,” które jest finansowane ze środków przyznanych przez Powiat Łomżyński otrzymanych z budżetu państwa jako dotacja celowa.

1. NA CZYM POLEGA DZIEDZICZENIE DŁUGÓW?

PAMIĘTAJ!

- Spadek nie musi oznaczać powiększenia Twojego majątku.
- Zamiast odniesienia korzyści, możesz odziedziczyć długi.

Art. 922 Kodeksu cywilnego

Prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób.

Oznacza to, że z chwilą śmierci spadkodawcy, spadkobiercy z mocy prawa wstępują w całą sytuację prawną zmarłego.

Do spadku wchodzi:

- Prawa np. własność domu lub mieszkania, samochód, meble, biżuteria, oszczędności;
- Obowiązki majątkowe, czyli zobowiązania zmarłego np. z tytułu zaciągniętych kredytów, czy pożyczek.

Przykład:

Jan Kowalski był właścicielem działki budowlanej, na której postawił dom. Wartość nieruchomości, według cen rynkowych, to 550 tys. zł. Na budowę domu pan Jan musiał zaciągnąć kredyt w banku w wysokości 280 tys. zł. Do śmierci spłacił 100 tys. zł. Spadkobiercy pana Jana odziedziczą zatem nie tylko działkę z domem, ale też 180 tys. zł niespłaconego kredytu.

UWAGA!

Dziedziczenie długów nie obejmuje obowiązku alimentacyjnego. Jest on bowiem obowiązkiem osobistym, a to oznacza, że wygasa razem ze śmiercią osoby zobowiązanej do płacenia alimentów. Jeśli jednak dłużnik alimentacyjny pozostawi po sobie niespłacone zobowiązania, taką należność musi uregulować spadkobierca.

Przykład:

Adam Nowacki, przedsiębiorca w branży remontowej, rozwiódł się z żoną. Sąd zobowiązał go do płacenia alimentów na córkę i syna w łącznej wysokości 1000 zł miesięcznie. Z powodu ciężkiej choroby i związanym z tym zmniejszeniem dochodów, pan Adam nie zapłacił alimentów za ostatnie 2 miesiące przed śmiercią. Jego jedyny brat, któremu przypadł spadek, nie będzie zobowiązany do płacenia alimentów na dzieci pana Adama. Będzie jednak musiał zapłacić zaległości, które powstały przed jego śmiercią, w kwocie 2000 zł.

Zobowiązania istniejące w chwili śmierci przechodzą na spadkobierców, którzy będą musieli je spłacać. Chyba, że podejmą działania, by temu zapobiec.

2. JAK DOCHODZI DO DZIEDZICZENIA?

Art. 925 Kodeksu cywilnego

Spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku.

Otwarcie spadku oznacza moment śmierci osoby, po której dziedziczymy.

Formalnym dokumentem potwierdzającym chwilę otwarcia spadku jest akt zgonu.

Spadkobiercami stajemy się zatem z chwilą śmierci spadkodawcy, czyli osoby, po której dziedziczymy.

Potwierdza to sąd w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku lub notariusz sporządzając akt poświadczenia dziedziczenia.

Art. 926 § 1 Kodeksu cywilnego

Powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu.

Nasze prawo do spadku może wynikać z testamentu, jeśli osoba, po której dziedziczymy, rozporządziła swoim majątkiem na wypadek śmierci i uczyniła nas swoimi spadkobiercami.

Testament może być sporządzony na rzecz jednej osoby lub większej ich liczby.

Nie muszą to być osoby bliskie sporządzającemu testament.

Testament może być sporządzony w formie aktu notarialnego, ale ważny jest także testament napisany w całości odręcznie przez spadkodawcę, podpisany przez niego i zawierający datę. Jednak brak daty nie powoduje nieważności testamentu.

Nieważny jest np. testament wspólny, czyli sporządzony przez więcej niż jednego spadkodawcę, czy taki, w którym brakuje własnoręcznego podpisu spadkodawcy. Nieważny będzie także testament sporządzony jako wydruk tekstu opatrzony podpisem spadkodawcy.

Jeśli zmarły nie zostawił testamentu, ma miejsce dziedziczenie ustawowe.

Dzieje się tak również, gdy żadna z osób wymienionych w testamencie nie chce lub nie może być spadkobiercą, albo, gdy testament jest nieważny.

Dziedziczyć z mocy ustawy mogą tylko członkowie bliższej lub dalszej rodziny w kolejności określonej w przepisach Kodeksu cywilnego.

Oznacza to, że osoby z grup uprawnionych w dalszej kolejności dochodzą do spadku tylko wtedy, gdy nie ma bliższych spadkobierców lub, gdy odrzucą oni spadek. Są traktowani wówczas tak, jakby nie żyli śmierci spadkodawcy.

3. KTO PO KIM DZIEDZICZY?

Kolejność dziedziczenia określają **art. 931-937 Kodeksu cywilnego**.

W pierwszej kolejności uprawnione do dziedziczenia są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek. Dziedziczą oni w częściach równych, z tym, że część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło śmierci rodzica, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych. Ta sama zasada ma zastosowanie do wnuków i prawnuków.

Przykład

Stanisław Zubrzycki, rolnik, zmarł zostawiając żonę i trójkę dorosłych dzieci. Jego najstarszy syn, Dariusz 2 lata przed śmiercią ojca zginął w wypadku samochodowym. Osierocił dwoje małych dzieci. Udział żony pana Stanisława w spadku po nim wyniesie 1/4. Pozostałe 3/4 zostanie podzielone na cztery równe części, z których trzy przypadną dzieciom (każde z nich otrzyma jedną). Pozostała część należałaby się najstarszemu synowi pana Stanisława, Dariuszowi. Skoro jednak on nie żyje, otrzymają ją po połowie jego dzieci.

UWAGA!

Na równi z dziećmi biologicznymi uprawnione do dziedziczenia są dzieci przysposobione, czyli adoptowane. Także ich dzieci i wnuki mają prawo do spadku, jeśli ich rodzic umrze przed spadkodawcą.

Gdy zmarły nie zostawił małżonka, ale miał dzieci, ewentualnie dalszych zstępnych, czyli wnuki, prawnuki, praprawnuki, cały spadek przypadnie im.

Dalsi krewni w takiej sytuacji nie dochodzą do dziedziczenia. Może to nastąpić tylko wtedy, jeśli spadkodawca nie miał zstępnych. Wówczas dziedziczą małżonek i rodzice, a udział spadkowy małżonka wynosi 1/2.

Gdy zmarły nie miał ani dzieci, ani małżonka, cały spadek przypada jego rodzicom w częściach równych.

Jeśli ktoś z rodziców nie dożyło otwarcia spadku (lub oboje go nie doczekali), do dziedziczenia dochodzi rodzeństwo spadkodawcy.

Przykład

Anna Łowicka, pielęgniarka, zmarła w wieku 40 lat. Nie mogła mieć dzieci, nad czym oboje z mężem bardzo boleli. Jej matka nie dożyła śmierci córki, gdyż także zmarła przedwcześnie. Pozostał pograżony w żałobie ojciec i dwie siostry. Spadek po pani Annie w połowie odziedziczył mąż. Z pozostałej części połowa, czyli 1/2 całości, należy się ojcu, natomiast 1/4 przypadnie w równych częściach siostrze zmarłej.

4. JACY JESZCZE BLISCY MOGĄ DZIEDZICZYĆ?

Jeżeli ktoś z rodzeństwa zmarło przed spadkodawcą, należny mu udział spadkowy przypada jego zstępny, czyli dzieciom, wnukom, prawnukom. Jest to więc sytuacja, w której spadkobiercami mogą stać się bratankowie lub siostrzeńcy osoby zmarłej.

Do dziedziczenia mogą dojść także dalsi krewni zmarłego. Dzieje się tak wówczas, gdy nie miał on zstępnych, małżonka, ani rodzeństwa, a jego rodzice nie dożyli otwarcia spadku. W takim razie cały spadek w częściach równych przypada dziadkom spadkodawcy.

Realnie mogą go oni otrzymać, jeżeli zmarły odszedł w stosunkowo młodym wieku. Z reguły jednak dziadkowie nie żyją, gdy umiera ich wnuk. Wtedy udział spadkowy należny dziadkom (lub jednemu z nich) przypada ich zstępny, a więc dzieciom, ewentualnie wnukom lub prawnukom.

Przykład

Krzysztof Bagiński, informatyk, zmarł po ciężkiej chorobie w wieku 29 lat. Własnej rodziny jeszcze nie założył. Był jedynakiem, a rodziców stracił wcześniej. Wychowywali go dziadkowie ze strony mamy, która również była jedynaczką. Babcia i dziadek ze strony ojca zmarli przed panem Krzysztofem. Nie żyje również dwóch braci jego ojca. Obaj mieli po jednym dziecku płci męskiej. Połowa spadku po panu Krzysztofie przypadnie w tej sytuacji dziadkom ze strony mamy – po 1/4 całości spadku dla każdego z nich. Drugą połowę, która należałaby się dziadkom ze strony ojca, odziedziczą w częściach równych ich jedyni żyjący zstępni, czyli wnuki po braciach ojca pana Krzysztofa. Spadkobiercami staną się więc bratankowie nieżyjącego ojca pana Krzysztofa, którzy dla niego samego byli już dalszą rodziną.

Wyjątkowo może zdarzyć się, że do spadku będzie uprawniony pasierb osoby zmarłej. Stanie się tak tylko wówczas, gdy osoba zmarła nie miała małżonka, ani żadnych krewnych, a oboje rodzice pasierba zmarli przed spadkodawcą.

Jeśli zmarły nie zostawił żadnych osób uprawnionych do dziedziczenia, spadek przypadnie gminie, na terenie której miał on ostatnie miejsce zamieszkania.

UWAGA!

Dziedziczenie według określonego wyżej porządku następuje, jeśli zmarły nie miał bliskich uprawnionych we wcześniejszej kolejności.

Takie same reguły obowiązują również wtedy, gdy ci bliscy wprawdzie są, ale nie chcą dziedziczyć w obawie, że przyjdzie im spłacać długi zmarłego.

Wówczas spadek obejmujący również długi – a czasami tylko długi – przechodzi na uprawnionych z kolejnych wymienionych wyżej grup.

Z tego względu obowiązek spłacania długów może przejść także na kogoś, kto nie spodziewał się zostać spadkobiercą dalekiego krewniaka.

5. CO MOŻNA ZROBIĆ ZE SPADKIEM?

Spadkobierca może złożyć oświadczenie, że:

- Przyjmuje spadek wprost, co oznacza, że za długi spadkowe odpowiada całym swoim majątkiem, nie tylko tym, który odziedziczył. Nie polecamy tego, jeżeli są powody do przypuszczenia, że zmarły zostawił długi.
- Przyjmuje spadek z dobrodziejstwem inwentarza, co oznacza, że ponosi odpowiedzialność za długi zmarłego tylko do wysokości odziedziczonego majątku. Warto to zrobić, jeżeli mamy podstawy sądzić, że majątek zmarłego przewyższa jego długi.
- Odrzuca spadek, co oznacza, że długi spadkowe w żaden sposób go nie obciążą, ale także, że nic nie dostanie po zmarłym. To najlepsze wyjście w sytuacji, gdy jesteśmy przekonani, że w skład spadku wchodzi przede wszystkim długi.

Art. 1015 § 1 Kodeksu cywilnego

Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania.

Tytuł powołania do spadku oznacza zdarzenie, w wyniku którego dana osoba staje się spadkobiercą. Dla najbliższych krewnych jest to śmierć spadkodawcy. W przypadku osób dochodzących do dziedziczenia w następnej kolejności, będzie to odrzucenie spadku przez uprzednio uprawnionych.

Termin 6 miesięcy na złożenie oświadczenia może zatem zacząć bieg w różnym momencie. W każdym razie liczy się on od momentu, gdy uzyskaliśmy informację, że jesteśmy uprawnieni do spadku po konkretnej, zmarłej osobie.

Przykład

Kazimierz Mrowiński, emeryt, przed śmiercią zaciągnął w kilku bankach kredyty przewyższające łącznie wartość należącego do niego majątku, na który składa się mieszkanie spółdzielcze własnościowe i 10-letni samochód. Żona i dwóch jego dorosłych synów odrzuciło spadek przed notariuszem. W ten sposób do dziedziczenia po panu Kazimierz doszli jego brat i siostra. O tym, że żona i synowie zmarłego odrzucili spadek, dowiedzieli się z telefonu bratowej. Dla nich bieg sześciomiesięcznego terminu na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku zaczyna się od tego momentu.

6. JAK ZŁOŻYĆ OŚWIADCZENIE?

Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku składa się przed notariuszem lub przed sądem rejonowym, w którego okręgu znajduje się miejsce zamieszkania lub pobytu składającego oświadczenie.

Przy składaniu wniosku o odebranie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przez sąd należy wnieść opłatę stałą w wysokości 50 zł. Postępowanie przed sądem jest tańsze, ale dłuższe i istnieje ryzyko, że zostanie przekroczony termin 6 miesięcy na złożenie oświadczenia. Sąd może odebrać również oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku podczas postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Jednakże również tutaj może nastąpić przekroczenie terminu.

U notariusza do kwoty 50 zł należy doliczyć 23% podatku VAT (łącznie koszt powinien wynieść zatem 61,50 zł) oraz ewentualne koszty wypisów aktu notarialnego. Tu jednak załatwiamy sprawę od ręki.

Notariusz lub sąd przesyła niezwłocznie oświadczenie, wraz z załącznikami, do sądu spadku, czyli miejsca ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku powinno zawierać:

- imię i nazwisko spadkodawcy, datę i miejsce jego śmierci oraz miejsce jego ostatniego zamieszkania;
- tytuł powołania do spadku;
- treść złożonego oświadczenia.

Należy również wymienić wszystkie znane składającemu oświadczenie osoby będące spadkobiercami. Konieczne jest też dołączenie odpisu aktu zgonu spadkodawcy.

UWAGA!

Jeśli mamy niepełnoletnie dzieci i chcemy odrzucić spadek także w ich imieniu, musimy uzyskać zgodę sądu opiekuńczego. Wniosek o wyrażenie zgody składa się do sądu rejonowego (wydziału rodzinnego i nieletnich).

W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, półroczny termin na złożenie takiego oświadczenia w imieniu dziecka nie może minąć przed prawomocnym zakończeniem postępowania sądowego. Po zakończeniu tego postępowania oświadczenie powinno być złożone niezwłocznie, chyba że termin 6 miesięcy jeszcze nie upłynął.

Przykład

Grzegorz Makowski, hydraulik, był jedynym spadkobiercą swego wujka, osoby uzależnionej od hazardu, który zostawił wiele niespłaconych zobowiązań. Pan Grzegorz złożył u notariusza oświadczenie o odrzuceniu spadku. Teraz spadek przeszedł na jego dwie małoletnie córeczki. Pan Grzegorz zwrócił się następnego dnia do sądu z wnioskiem o wyrażenie zgody na odrzucenie spadku w imieniu córek. Od złożenia wniosku do wyrażenia zgody przez sąd minęło pół roku, jednak termin na złożenie oświadczenia nie przepadnie, pod warunkiem, że pan Grzegorz dokona tej czynności zaraz po uprawomocnieniu się postanowienia sądowego.

7. A JEŚLI SPADKOBIERCA NIE ZŁOŻY OŚWIADCZENIA?

Jeśli spadkobierca nie złożył w terminie żadnego oświadczenia dotyczącego spadku, jest to jednoznaczne z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

W takim przypadku wierzyciele zmarłego mogą egzekwować jego długi od spadkobiercy (spadkobierców) tylko do wysokości odziedziczonego spadku.

W praktyce oznacza to, że jeśli decydujemy się na spłatę długów z odziedziczonego majątku z nadzieją, że jeszcze coś z niego zostanie, nie musimy składać oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Ograniczenie naszej odpowiedzialności za zobowiązania zmarłego nastąpi z mocy prawa.

UWAGA!

Ta zasada dotyczy spadków po osobach, które zmarły nie wcześniej niż 18 października 2015 r. Jeśli spadkodawca zmarł przed tą datą, a osoby uprawnione do dziedziczenia nie złożyły w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku lub przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, ma miejsce dziedziczenie wprost.

Wierzyciele mogą w tej sytuacji skutecznie dochodzić od spadkobierców spłaty długów zmarłego również z ich osobistego majątku.

Art. 1031 § 2 Kodeksu cywilnego

W razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku.

Stan czynny spadku to wartość należących do majątku aktywów.

Wykaz inwentarza spadkobierca może sporządzić sam, natomiast spis inwentarza sporządza odpłatnie komornik. Nie ma obowiązku dokonywania spisu inwentarza, ale jest to wskazane w sytuacji, gdy pasywa spadku przewyższają aktywa, czyli wówczas, gdy długi są większe niż wartość pozostawionego przez zmarłego majątku.

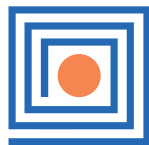
Wykaz inwentarza, jeśli zdecydujemy się go sporządzić, powinien zawierać spis przedmiotów należących do spadku, przedmioty zapisów windykacyjnych (czyli rzeczy wchodzących w skład spadku zapisanych przez spadkobiercę w testamentie) i długi spadkowe.

Formularz wykazu inwentarza można pobrać ze strony internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/wzor-wykazu-inwentarza>

8. O CZYM WARTO PAMIĘTAĆ?

- Jeśli mamy taką możliwość, interesujemy się sprawami naszych bliskich i starajmy się chronić ich przed zaciąganiem długów!
- Jeśli umiera bliska osoba, oceńmy realnie jej sytuację majątkową. Może była zadłużona na znaczne kwoty? Przejrzyjmy dokumenty, popytajmy innych członków rodziny!
- Jeśli dziedziczymy po osobie, która zostawiła znaczące długi, zastanówmy się nad odrzuceniem spadku!
- Pamiętajmy, że długi w spadku możemy dostać także po dalszym krewnym, jeśli bliższe mu osoby odrzucą spadek!
- Jeśli zdecydujemy się na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku, lepiej wybrać się do notariusza niż do sądu!
- Jeśli mamy małoletnie dzieci, zadbajmy o odrzucenie spadku w ich imieniu. W przeciwnym razie, to one odziedziczą długi!
- Pamiętajmy, że na odrzucenie spadku mamy 6 miesięcy od momentu, kiedy dowiedzieliśmy się, że dziedziczymy!
- Jeśli nie odrzuciliśmy spadku i dziedziczymy z dobrodziejstwem inwentarza, sporządźmy wykaz przedmiotów wchodzących w skład spadku i obejmujących go długów!

Stowarzyszenie Wspierania Poradnictwa Obywatelskiego

ul. Szosa Zambrowska 1/27, pok. 215
18-400 Łomża